

GÜNDEMDEKİ SANATÇI TUNCEL KURTİZ

Ben de kendimce bir Bedreddin'im

Ve Tuncel, o yiğit günlerin ayağı tozlu yol arkadaşı. Yürüdü gitti. Sınırları geçti. Ülkeleri. Yüzbinlerce yurttaşı gibi. Önce İsviçre. Sonra Almanya. Sonra... Güldü. "Sonra" dedi, "İsveç, Norveç, Danimarka, Felemenk, Hollanda. Dolaşıp durmaya başladım."

Karşımda siyah borsalino şapkası, çuha yeleği, seksen iki yaşındaki babasının dün verdiği eski frak pantolonu, kocaman ayakkabıları ile oturuyor. Bir Süryani papazını, New Yorklu Musevi bir taciri, Montparnasseli bohem bir ressamı ya da turneden yeni dönmüş (Anadolu'dan) bir aktörü hatırlatıyor. Hafif sakallı. Yüzünde hem acı, hem gülüş, hem tevekkül, hem başkaldırı ifade eden çelişik, derin ve zengin çizgiler. Okunan bir yüz. Hareketli, sürükleyici bir kitap gibi.

İlk tanıştığımız zamanı, tuhaf bir serüvenle birlikte hatırlıyorum. Beyazıt sahaf-larda ve Çınaraltı'nın esintili masalarından birinde heyecanla anlatıyordu. 1960 öncesi olmalı. Taksim'de, bugün AKM'nin bulunduğu yerde, "mübalağa" bir içki şöleni sonrası, alanın kıyasına çış ederken derdest edilmesini, polislerle kavgasını, Bakırköy Hastanesi alkol kliniğine yatırılışını ve vali muavini olan babasının telefonuyla kurtulup kaçışını. O bunları günlük bir olay gibi anlatıyor, ben uzak-batıdan kovboy serüveni izleyen bir çocuk gibi ağızım açık dinliyorum.

Onu son görüşüm ise üç yıl önce. Berlin'de. Festivalin hareketli kafeteryasında hasretle kucaklaşıyoruz. Başında bir köylü kasketi var. Boynunda Mardin poşusu. Yelek cebinden bir saat kösteği sarkıyor. Akşam bir Yunan lokantasında Tatavla'da buluşmak üzere sözleşiyoruz. Ama akşam gene bir kovboy filmi gibi başlıyor. Hepsi birbiriyle kavgalı birkaç Türk sanatçıyı bir araya getirebilmek için ecel terleri döküyoruz. Bir yönetmen ötekilerle

ONAT
KUTLAR

New York.

Ortaokul? Silifke'den başlar. Sonra Tarsus Koleji, Edremit, Balıkesir, Gediz, Haydarpaşa Lisesi, Özel Anadolu Lisesi.

Ya üniversite? Hukuk Fakültesi, İngiliz Filolojisi, Sistematik felsefe...

Ve tam o sırada Haldun Taner'in tiyat-ro dersleri.

Tuncel'in önünde art arda açılan perde-ler.

Hiçbir sahneyi unutmamalıyım. Aktör-lerin hiçbirini unutmamalıyım. Federas-yon tiyatrosu. Özdemir Asaf ve Cahit Ir-gat'la tanışma. Yaşamının büyük dostları. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Tiyat-rosu. 1958'de Haldun Dormen. Zafer Ma-dalyası ve büyük aktör Erol Günaydın. Üsküdar Şehir Tiyatrosu. Behzat Butak, Asaf Çiyiltepe, Bulvar Tiyatrosu. Sevgili Gülge ve Münir Özkul...

Hızla uçan sayfalar ve isimler bir an durdu.

"Münir Özkul" diyor, alçak sesle ve dalgın. "Bir şeyler değişiyor gene. Manş'ı geçen Murat ona İngilizce Stanislawski ki-tapları getirmiş. Manş'ı geçtikten sonra tabii. Tuncel de İngilizce biliyor ya, oturu-luyor, o kitaplar sayfa sayfa çevriliyor."

Berlin'de yaşayan Tuncel Kurtiz'in hafif sakallı yüzünde hem acı, hem gülüş, hem tevekkül, hem başkaldırı ifade eden çelişik, derin ve zengin çizgiler. Oku-nan bir yüz. Hareketli, sürükleyici bir kitap gibi. (Fotoğraf: FİLİZ KUTLAR)

bir araya gelmemek için karşı Florian lo-kantasında mevzilenmiş, bir aktörle bir şair öbürlerinden ayrı, barın köşesine tü-nemiş, kimileri de sokakta dolaşıp duru-yor. Ben gene bir masada Tuncel'le uzo yudumluyor, pilaki yiyor ve onun anlat-tıklarını şaşkınlıkla dinliyorum. Bu kez bir tiyatro serüveni.

Şimdi odamda karşılıklı oturmuş, Erzu-rumlu Ziya'nın tavşan kanı çaylarını yu-dumlarken karşımdaki kitabı okumaya çalışıyorum.

"Bu kalın kitabı çapraz okumalı" diyo-rum kendi kendime. "Yoksa ne vakit yeter ne de Cumhuriyet okurunun sabrı."

İlk sepya sayfalar açılıyor. Ve ben başlı-yorum gene hareketli bir film izlemeye.

"1936 yılının 1 şubatında İzmir'in Bah-çecik nahiyesinde doğdu Tuncel Kurtiz. Nahiyeye Müdürü Hamdi Vâlâ Rıza Kurtiz'in ve Müfide Hanım'ın oğlu olarak. Hamdi Vâlâ Rıza Bey Selanikli ve Atatürk'ün akra-bası. Müfide Hanım ise Saraybosnalı.

Sonra ilkökul. Hangi ilkökul ama? Re-sadiye, Kandıra, Posof, Ayvalık, Detroit,

Sonra susuyor bir süre. "Münir Özkul ve o kitaplar benim asıl okulumdur" di-yor.

"Kent Oyuncuları - Müşfik. Arkadaş-ım, abim. Dormen Tiyatrosu. Erol Gü-naydın, Turgut Borahı. Muhtar Kocabaş. Yolcu. Gen-Ar. Nazım Baba. Yılmaz Gü-ney. Sinema. Üçünüzü de Mıhlarım. Gül-riz Sururi. Ferhat ile Şirin. Tuncer Necmi-oğlu. Aydın Engin. Umur Bugay. Müjdat Gezen. Devr-i Süleyman. Ankara - İstan-bul - Baştanbaşa Anadolu - Hudutların Kanunu. Akad. Ustam.

Ve umut.

On yedi günde Adana'da inanılmaz bir çekim serüveni. Yılmaz Güney dehası. Cannes. Şaşkınlık. İsviçre. Bu çölün orta-sında kıpkırmızı bir gül. "Bu gül biraz da bizim kanımızla kızarmıyor mu?"

Tuncel Kurtiz kendi yaşam kitabının sayfalarını hızla çevirirken ben bir an 1970'lere dönüyorum. Yılmaz'ın, başta Tuncel olmak üzere bir avuç arkadaşıyla gerçekleştirdiği "Umut Günleri"ne. 1968'in, mayıs günlerinin, Harun Karade-

niz'in ağzının kıyasında bir narçiçeği ile dolaştığı o ateşli günlerin en güzel sürpri-ziydi Umut.

Kırsal olan, bugünkü gibi çarıklı köylülük değil, saflık ve yiğitlikti.

Ve Tuncel, o yiğit günlerin ayağı tozlu yol arkadaşı. Yürüdü gitti. Sınırları geç-ti. Ülkeleri. Yüzbinlerce yurttaşı gibi. Önce İsviçre. Sonra Almanya. Sonra...

Güldü. "Sonra" dedi, "İsveç, Norveç, Danimarka. Belçika, Felemenk, Hollan-da. Dolaşıp durmaya başladım."

Tuncel Kurtiz'in "Umut"la başlayan yaban illeri serüvenini ne zaman düşün-sem otobüs filmini hatırlarım. Sanki Umut'un Çukurovalı köylüsü binmiş eski bir otobüse, dolaşır durur diyar di-yar. Arada kalkar, bir otoban kıyasında, iki soğan kırıp ekmele katık etmiş in-sanların mutluluğu ile bir kaşık havası dökür, arada oturur bir karanlık ku-zey kanah kıyasına, arpacı kumrusu gibi düşünür de düşünür.

Oysa kitap öyle söylemiyor. Verimli bir Avrupa serüvenidir bu. İsveç'te Ya-şar Kemal uyarlamaları. İlhan Koman'la dostluk. İsveç TV'si için filmler, oyun-lar oyunlar oyunlar. İşsizlikle iç içe olsa bile.

Sadece bu dönemde, Zeki Ökten'in "Sürü"sünde yarattığı olağanüstü baba karakteri bile. onun, hem ülkemizde hem de dünyada büyük bir aktör olarak algı-lanmasına yeter de artar Nitekim bu film-deki performansı, Tel-Aviv Festivali'nde hayranlık uyandıran ona en iyi oyuncu ödülünü kazandıınca Tuncel Kurtiz, yabancı ülkelerde yaşayan Türk sanatçı kimliğinden çıkıp, uluslararası bir aktör olarak mesleğini sürdürmeye başladı. İs-rail, Arap, Amerikan yapımlarında rol aldı. Başta Schaubühne olmak üzere bü-yük Avrupa tiyatrolarında etkinliği arttı.

Ve tam bu sırada, neredeyse insanlığın tarihi kadar eski bir büyük efsanenin, Mahabharata'nın kapıları açıldı önün-de.

"Tuncel Kurtiz bir gece bir telefon se-siyle uyanıyor. Arayan New York'taki Peter Brook.

Büyük heyecan. "Mahabharata'yı sahneye koyacağım" diyor. "Benimle çalışır mısın?" Elbette. Brook gibi büyük bir ustayla çalışmanın mutluluk olduğ-u nu söylüyor. Serüvenli bir yolculuk ve New York. "Audition yapılacak" diyor-lar. Yani metni okuyuşuna bakılacak. Aktörlük sınavı gibi bir şey. Hayatında hiç yapmadığı şey. Bir iki denmeden sonra...

"Birden ayağa kalktım" diyor, o günü yeniden yaşar gibi. "Nazım'ın mısralarını yüksek sesle okumaya başladım. Ufuk-lardan ufuklara... Kim demiş Çört vaz-mi... Peter Brook şaşkın bakıyor. Vur-dum kapıyı çıktım. Atladım Berlin'e git-tim. Yılbaşı gecesi asistanı telefon etti. "Gelin, Paris'te provalara başlıyoruz!"

Provalar iki yıl sürdü. Günde 12 saat aralıksız. New York'ta ilk gece biletlere 2500 dolardı. Ve salon dolu. Hem çağdaş tiyatro tarihinin en büyük deneylerinden hem de insanlık tarihinin büyük kaynak-larından biri olan Mahabharata, oyun ve film olarak evrensel düzeyde yankılar uyandırdı. Bu eşsiz tiyatro olayında Tuncel Kurtiz gibi bir tiyatro adamımızın önemli bir katkısının bulun-ması, ülkemiz için bir onurdur. Ama bu onuru yeterince paylaştığımız söylenemez.

Paris, Londra, New York, Los Ange-les, Adelaide, Tokyo.

"Son oyundan sonra, Tokyo'da, bağ-daş kurup yediğimiz son yemekte (tam üç yıl sonra) Peter bana döndü ve 'Fena oynamadık galiba' dedi."

Tuncel Kurtiz şimdi Almanya'da "Bed-reddin'i yönetiyor.

Ve önümüzdeki günlerde, çekimler-den, hazırlıklardan fırsat bulursa Arif'te bir "happening" yapacak. İlerde de ilk fir-satta bir Çehov sahneleyecek. Başlıca düşü bu.

Duruyor. Soluk alıyor bir an. Öykü-nün sonuna -şimdilik- gelmiş gibi. Ki-tabın kapığını kapatıyor.

"Berlin'de" diyor, "Goethe Strasse'de 67 A'da oturuyorum. Daniella, ben, yir-mibeş sokak kedisi ve muhabbet kuş-larıyla birlikte. Onları izliyorum..."

Gülüşüyor, "Galiba bir şeyler öğ-reniyorum..." diyor.

Bu sütunlara çok azını aktarabildiğim o yaşam kitabından bizler çok şey öğren-dik. Bundan böyle öğreneceklerimiz ha-rîk.

"Sözlerimi" diyor, "Özdemir Asaf'ın mısralarıyla noktalamak istiyorum:

Ben denizlerde yürümeye başladığım zaman

Karalarda oturanlar

Dönüp bana güldüler

Ben de gitim sığınacağım adaları

Birer birer batırdım..."

